

Együttműködés — szakértőkkel

TUDOMÁNY

Gyakran járok az egyre szépülő Újszegeden, utam legtöbbször a Magyar Tudományos Akadémia Szegedi Biológiai Központja előtt vezet el. A nyári hónapok „uborkaszazon” jellegét meghazudtolóan az elmúlt időszakban számos, aktív tevékenységre utaló jelet láttam: sok külföldi rendszámú személygépkocsi parkolt az épület körül; városnéző autóbuszok hozták-vitték a vendégeket és cseh, lengyel, német és angol nyelven folytatott beszélgetések foszlányait egyaránt fülembe hozta a friss szél.

Megkerestem dr. Lázár Gabriella kandidátust, a kutatóintézet tudományos titkárárt, és megkértem, tájékoztasson az ideai nyáron folyó tevékenységről.

— Azzal kell kezdenem, hogy a külsőségekből is megítélhető aktív tevékenységnek csak egy része van kapcsolatban az SZBK tudományos tematikájával. A Szegedi Orvostudományi Egyetem kérésére július 15—17. között például az ORCA (Fogszuvasodási Kutatások Európai Szervezete) kongresszusa került megrendezésre az épületben. Ezen kívül jelenleg is tart a Tudományos Ismeretterjesztő Társulat Csongrád megyei Szervezetének pedagógiai és művelődésméleti nyári egyeteme, melyen elsősorban a megye pedagógusai vesznek részt. A közelmúltban — július 5—17. között — zajlott le nagy sikerrel az ICRO (Nemzetközi Sejtkutató Szervezet) tanfolyama, melyet elsősorban a Genetikai és Növényélettani Intézet munkatársai szerveztek. A tanfolyam tematikája a protoplazmákkal — sejtfaluktól megfosztott növényi sejtekkel — foglalkozott, amely bizonyos vonatkozásokban a gyakorlati növénynevelés problémáival is kapcsolódik. A tanfolyamon részt vevő külföldi kutatók véleményét jobb ha dr. Borovjaginól kérdezi meg.

Köztudott, hogy a szegedi biológiai kutatóintézet megvalósításához az ENSZ Nevelési, Tudományos és Kulturális Szervezete (UNESCO) közel 1,5 millió dollár támogatást nyújtott. A támogatás célja; korszerű műszerek vásárlása, magyar kutatók külföldi tanulmányútjainak ösztönzésével való segítése, itteni nemzetközi tanfolyamok szervezése, kimagasló nemzetközi szakértők meghívása, nemzetközi továbbképző tanfolyamok rendszeres szervezése, egyéves időtartamra tizenöt külföldi (elsősorban a fejlődő országok kutatói) és tizenöt hazai kutató részvételével.

Az UNESCO természetesen ellenőrzi a támogatás felhasználását, az intézet programjának megvalósulását, hogy valóban azokat a műszereket vették-e meg, amelyek jelenleg a legjobb színvonalat képviselik, s milyen körülmények között és milyen hatékonyan dolgoznak itt a külföldiek, jelenleg dr. V. Borovjagin, az UNESCO képviselője az újszegedi kutatóintézetben, s itt dolgozik két amerikai kutató is, ugyancsak az UNESCO megbízottaként érkeztek.

Dr. Borovjagin, a biológiai tudományok doktora, az UNESCO tanácsadója, közel fél éve dolgozik Szegeden.

— Nem régen vagyok Szegeden — mondja —, de eddig szinte csak kellemes benyomások érték. Az emberek barátságosak és ahogy látom, boldogok. Az UNESCO-ICRO tanfolyamon nemrég részt vevő külföldi vendégek is nagy meglepedésüket fejezték ki a szegedi adottságokkal kapcsolatban. Meg kell valljam, mi is nagy figyelemmel kísérrük az intézet munkáját, hisz a magas összegű támogatás, melyet a Biológiai Központ kapott a biológiai alap kutatások támogatására első volt Kelet-Európában. A program, a terveknek megfelelően és említésre méltó nehézségek nélkül valósul meg. Meg vagyok győződve arról, hogy ilyen jellegű beruházások a biológiai kutatások számos ágazatát fogják erősíteni.

— Milyen kutatásokat végeznek?

— A Biológiai Központban jelenleg folyó kutatások legtöbbször igen fontos alap kutatás, melynek

eredményeit a különböző gyakorlati alkalmazásokban előbb vagy utóbb látni fogjuk. Közhangnak számít, mégis megemlítem: az alkalmazott kutatások sikere nagyban függ az alap kutatások eredményességétől.

— A külföldi kutatók munkájáról hallhatnánk?

— Az UNESCO, mint ismeretes, Nemzetközi Továbbképző Tanfolyamokat is szervez, jelenleg a III. tanfolyam folyik, melyen többek között Csehszlovákiából, az NDK-ból, Lengyelországból, Kubából, Indiából és Angliából is részt vesznek fiatalok. Jelen pillanatban két szakértő is tevékenykedik a Biológiai Intézetben az ott folyó kutatások eredményességének elősegítésén. Dr. H. Ti Tien professzor, a Michigan State University Biológiai Intézetéből, a Membrán Laboratóriumában a mesterséges bimolekuláris lipid-membránokon keresztül történő elektromos vezetés jellegzetességeit tanulmányozza a csoport tagjaival. Hangsúlyozni kívánom, hogy azok a kutatások, melyek Ti Tien professzor részvételével mesterséges membránokon folynak a laboratóriumában, szorosan kapcsolódnak a biológiai membránok szerkezetének és működésének jobb megértéséhez. Talán szűk-ségtelen megemlíteni, hisz annyira jól ismert, hogy minden élő szervezet, beleértve az embert is, különböző típusú sejtekből áll. Minden élő sejt működése szorosan kapcsolódik magához az élethez. Érthető tehát, hogy a membránok szerkezetének és működésének modell szinten való tanulmányozása egyaránt alapvetően fontos az általános biológiai és orvostudományi ismereteink fejlesztéséhez. A modell-membránokon végzett kutatások egyebek között a látás folyamatának, a fotoszintézis mechanizmusának stb. megismerésére, de a napenergia hasznosítására is irányul-

hatnak, és így szorosan kapcsolódnak a mindennapi élet problémáinak megoldásához.

— S dr. W. K. Riker professzor?

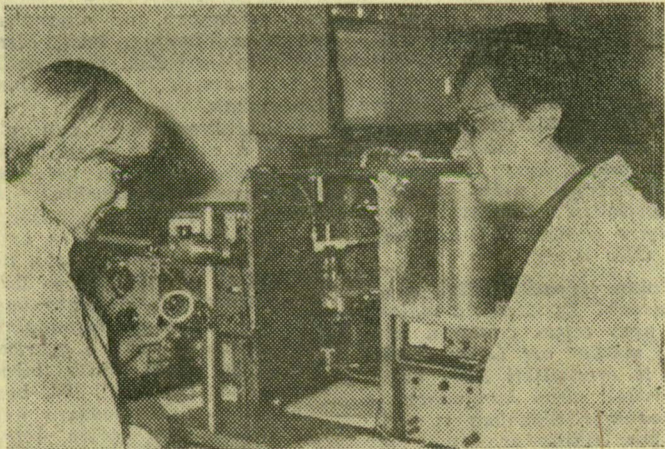
— A másik szakértő, dr. W. K. Riker, aki a Portlandi Medical School of the University of Oregon Health Sciences Center, Gyógyszertani Intézetének professzora, a Neurobiológiai Laboratóriumában az ingerület-áttevődés szerkezeti vonatkozásainak tanulmányozásával kapcsolatos munkák egy részébe kapcsolódott be. A Membrán- és Neurobiológiai Laboratórium munkatársai — miután felismerték azt az előnyt, melyet a tudomány két különböző területén tevékenykedő szakértő egyidejű jelenléte terem — közös célprogramot tűztek ki. A feladat egy anilin-származék (1-anilin-8-naftol-szulfonát) pontos kötőhelyének meghatározása membránban. A feladat aktualitását az adta, hogy a kérdéses anilin-származék, eddig ismeretlen hatásmechanizmus alapján, jelentősen fokozza az ingerületátvivő anyagok (például acetilkolin, noradrenalin) felszabadulását. Ismeretes, hogy egy-egy inger hatására minden idegvégződésből biológiailag igen fontos hatású anyagok szabadulnak ki, melyek az ingerületet továbbítják. Ezen anyagokat neurotranszmittereknek nevezzük.

— Hogyan segíthetik a gyakorlati munkát a kutatók?

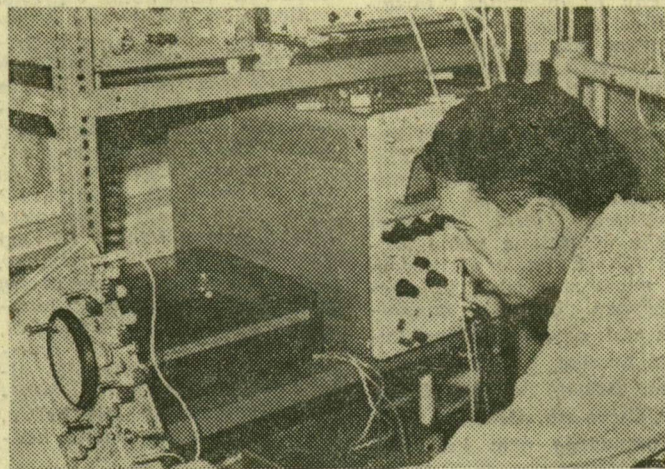
— Összefoglalva azt mondhatom, hogy azok az erőfeszítések, melyet a kutatók a szakértők közreműködésével tesznek, nagyban segíthet az idegrendszer egyik alapvető működésének jobb megismerésében. Vizsgálataikból nyert új ismeretek hasznosak lehetnek a jövőben egyes idegrendszeri betegségek gyógyszeres kezelésében, mivel új gyógyszerek kidolgozására és alkalmazására hivatják fel a figyelmet. Reméljük, hogy a közös kísérletekből nyert adatok valóban eredményezni fogják a transzmitter-felszabadulást szabályozó mechanizmusok jobb megismerését.

A beszélgetésből arról értesültünk, hogy a kutatóközpont napi feladatainak ellátásán kívül milyen széles körű tudományos tevékenységet folytat külföldi kutatók közreműködésével. De ezen kívül azt is megtudtuk, hogy az SZBK, megalakulásának hatodik évében szervesen beilleszkedett a szegedi felsőfokú intézmények, a város és a megye tudományos és kulturális életébe, amely tény mindannyiunkat jóleső érzéssel tölt el. Mivel az eredményes együttműködés anyagi feltételei messzemenően biztosítottak és az együttműködési szándék az SZBK-ban megvan, a kapcsolatok további alakulása a partnerek hozzáállásán is múlik.

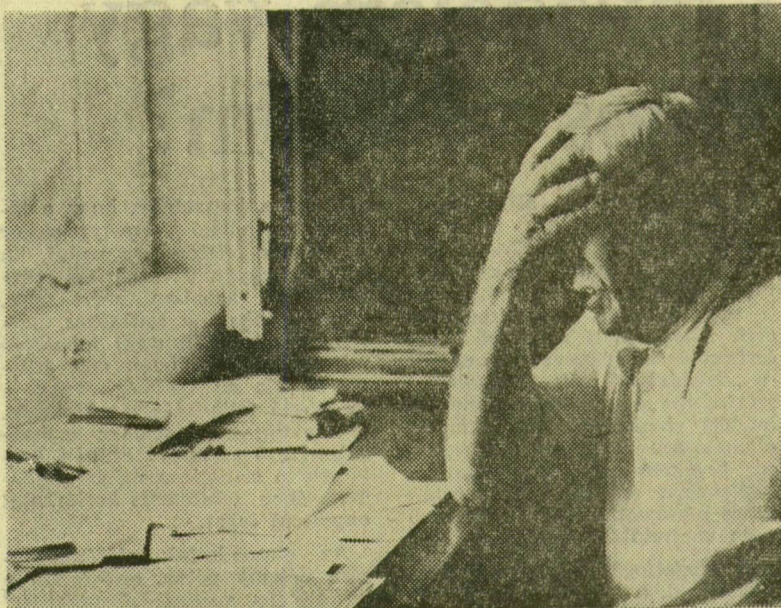
I. G.

Dr. H. Ti Tien professzor Zenobia Kubacka (Lengyelországból) társaságában az SZBK egyik laboratóriumában

Dr. W. K. Riker professzor kísérletezés közben a Szegedi Orvostudományi Egyetem Gyógyszerhatástani Intézetében

Veres Péter

Molnár Edit íróportréiről

Részletek Mocsár Gábor szegedi kiállításmegnyitójából

A szegedi Sajtóház művészklubjának augusztusi összejövetelén kiállítás nyílt Molnár Edit Balázs Béla-díjas fotóművész alkotásából. A fotóriporter íróportrék címmel rendezett tárlatán fősorakoznak a kortárs magyar irodalom kiemelkedő alakjai. A több mint egy évtizedes fotóriporteri munka eredményeként a kiállított, közel 80 fényképről megismerhetjük, szinte személyes közelségbe kerülhetünk irodalmunk legjobbjával, olyanokkal is, akik már nincsenek az élők sorában. Molnár Edit kiállítását Mocsár Gábor József Attila-díjas író nyitotta meg, az érdeklődők szeptember elejéig tekinthetik meg a mai magyar irodalom fényképpanteonját.

Többszörösen is nehéz helyzetben vagyok, amikor Molnár Edit Balázs Béla-díjas fotóművész íróportréiről írok. Először is a művész merészségét kell említenem. Egyéni kiállításokon nem igen szokták a fotósok a témájukat annyira szűkre szabni, önmaguknak nemigen szoktak korlátokat emelni, ahogyan itt a szegedi Sajtóház művészklubjában Molnár Edit megcselekedte. Általában megszoktuk, hogy tájak, portrék, hangulatok, színek, fények, árnyékok keverednek egy kiállításon. Itt meg csupa emberi arc. És csak arc. Még hozzá általában sokszor fotózott, jól ismert emberi arcot. Ráadásul — csak fekete-fehér alkalmazásával. Mondom, igen merész vállalkozó Molnár Edit.

Második számú nehézségem az, hogy nem tudom magam függetleníteni attól a tényről, hogy az itt bemutatott írók többségét személyesen ismerem, és amikor először átlapoztam — a kiállítás anyagával ismerkedvén — ezeket a képeket, őszintén és mélységgel megrendültem. Hiszen olyan szerettet és tisztelt pályatársakat, barátaimat kellett a képeken látnom, akik már nincsenek közöttünk, többé lencsét rájuk szőgezni nem lehet. Csak a sírjaikra.

Ebből következik harmadik számú nehézségem. Nem tudom magam attól sem függetleníteni, hogy írószemmel nézsem ezeket a képeket, nem pedig az akár konkurrens fotóművész vagy a kritikus értő szemével. Attól tartok, hogy én a szavaimmal nem azt fejezem ki, amit nézök, ha nem író, érez a képek láttán. Pedig épp azt szeretném, ha a néző azt érezné, amit én. Például, hogy ebben a teremben a vállalkozás merészségén túl ritkaság találkozásokat tanúi is lehetünk. Ime egy példa. Azt hiszem, a legtöbbet fényképezett magyar író Veres Péter. Közéleti szereplése, hírneve és nemkülönben — merem mondani — különleges bája, hallatlan vitalitása, emberi tisztasága, tisztessége és még sok minden egyéb magyarázza ezt. En érre az aktív, harcos, mindig vitára és megnyilatkozásra kész nagyszerű emberre emlékszem. És ime, Molnár Edit elénk ülteti az író, olyan állapotban, amelyben — csak nagyon kevesek előtt mutatkozott Veres Péter. A meggyötört, magába omló s most már tudjuk, hogy végső kétségével is viaskodó embert. Két dolog jut erről a képről eszembe.

Az egyik: amikor hogyléte felől érdeklődtem, épp itt Szegeden, a Dóm téren, így válaszolt: „Ha emberek között vagyok, főképp, ha köztetek vagyok, érzek erőt magamban. De ha magamra maradok, ha egyedül vagyok — nagyon fáradt vagyok.” Ime, itt a magányos, fáradt Veres Péter. A másik dolog: úgy beszélnek, halálos ágyán ez volt az utolsó mondata: „Csak téged sajnálak itt-hagyni, drága Juliskám, meg ezt a szegény kis Magyarországot.” Ezt csupán azért említem, mert feljegyzendő, hogy a sokat fényképezett Veres Péterrel Molnár Edit készíttette az utolsó fényképet, ami a kiállításon is látható. De ezek inkább irodalmi és személyes vonatkozások — mégis azt hiszem, fontosak. Erre mondom én, hogy azt szeretném, ha a néző is úgy érezné e képek láttán, mint én, mert akkor a néző is — bár nem író — Molnár Edit segítségével szinte testközelbe kerül az itt megörökített írókkal és az általuk teremtett értékekkel.

Azt is mondtam az imént, hogy a fotóművész merészségére vall, hogy csak két szint alkalmaz, a fehérét és a feketét. De hogyan? Két képre hadd hívjam fel a figyelmet. Az egyik: ahogyan a feketéből, mint valami sikoltás, kinyúlik Nagy László ezüst feje, szinte rembrandti hatást kelte a két szín ellentétéből. Ez több mint portré, több mint egy jól „elkapott” pillanat — ez már egyúttal jellemábrázolás is. A másik arc — az erdélyi Kós Károlyé. Itt, azt hiszem vétek lett volna színes film után nyúlni, ezt a szétszabdalt, ezer ráncal meggyötört gyönyörű férfiarcot így kellett megörökíteni. Könnyű ezt mondani — utólag. De ez a meggyötört és a természetesség erejével ható megoldás ott dőlt el, Molnár Edit kezében, amikor azt a bizonyos gombot benyomta, a gépet elkattintotta.

De van itt, ezen a kiállításon dráma is, tragédia is. Erdei Ferenc portréjára gondolok s azt hiszem, Szegeden pontosan értik, miért. Molnár Edit a falnak dőlő, rettenetesen szomorú Erdeit állítja elő, a falon koszorú — Szabó Pál halála rendítette meg ennyire ezt a kőkemény férfit!

Lám — Molnár Edit irodalomtörténetet ír a lencséjével, jellemet rajzol, drámákat hív elő az emlékezetünkből. Nem én mondom először, hogy Molnár Edit valamiféle küldetést teljesít, amikor az élő — sajnos, testi valóságában csak voltként szemlélhető — magyar irodalmat rendre, sorra fényképre viszi. Megörökíti. Azt hiszem, nemcsak fotográfiai szentáció volt, amikor Petőfi arcképét, a kezdetleges technikával elkészített daguerri-típát megtalálták. Festhettek Petőfiről előtte is, utána is akár-miféle idealizáló arcképet, most már örökre a fényképe az igazi, a hiteles ábrázolat. Ezek a képek itt a ma élő irodalom művelőit hamisíthatatlan állapotokban rögzítik az utókor számára, ami eljön, akár akarjuk, akár sem.